

РЕЛІГІЙНІ ПРОЦЕСИ НА НАДДНІПРЯНИЩИНІ У IX – XXI СТОЛІТТЯХ

1–2 жовтня 2015 р. у Національному історико-етнографічному заповіднику (НІЕЗ) «Переяслав» у м. Переяславі-Хмельницькому відбулася Всеукраїнська науково-практична конференція «V Єфремівські читання «Релігійне життя Переяславської землі (IX–XXI ст.)», присвячена 1000-літтю убієння святого князя Бориса.

До програми конференції було включено 62 теми 72 дослідників провідних науково-дослідних, науково-освітніх, культурно-просвітницьких закладів України, серед яких Науково-дослідний інститут українознавства Міністерства освіти і науки України, Інститут філософії імені Г. С. Сковороди НАН України, ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди», Інститут археології НАН України, Національний заповідник «Хортиця», Бережанський історико-архітектурний заповідник.

Свою діяльність науковий форум розпочав 1 жовтня 2015 р. у місті Переяславі. З вітальним словом до учасників конференції звернувся генеральний директор НІЕЗ «Переяслав» к. і. н. О. Лукашевич.

Відкрив пленарне засідання конференції заступник директора НДІУ д. і. н. А. Зінченко доповіддю «Український церковний рух на Переяславщині у 1920–1925 рр.: соціально-політичний та культурний контекст». Доповідач проаналізував перебіг українського церковного руху на Переяславщині у 20-х роках XX ст., акцентувавши увагу на ролі переяславців у відновленні Української Автокефальної Православної

Церкви на Наддніпрянщині. У зв'язку з процесом декомунізації доповідач запропонував увічнити на карті Переяславщини імена українських подвижників національного, культурного і церковного руху.

Наступний доповідач – історик, активний учасник Революції Гідності та волонтер, професор кафедри історії та культури України ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» – д. і. н. Я. Потапенко у виступі «Русский мир» як антиукраїнська ідеологія: як слова перетворюються на кулі» наголосив на злочинній сутності Російської Православної Церкви та її антиукраїнській політиці, яскравим проявом якої став українофобський концепт «Русский мир».

Релігієзнавець, публіцист, провідний науковий співробітник Інституту філософії імені Г. С. Сковороди НАН України, д. філос. н. О. Саган у доповіді «Православ'я в Україні: суспільний запит та чинники формування помісності» проаналізував сучасний стан розвитку Української Православної Церкви Московського Патріархату і Української Православної Церкви Київського Патріархату та їх імовірне об'єднання в єдину Помісну Церкву. На його думку, цей процес має відбуватися не зверху, а знизу за ініціативою самих віруючих.

Історик, краєзнавець, перший директор Національного заповідника «Хортиця» д. і. н. А. Сокульський у виступі на тему «Український козацький пантеон» зазначив про важливу роль впровадження української козацької

ідеї у сучасний державотворчий процес. Він нагадав про важливу роль у її творенні таких визначних особистостей, як М. Сікорський, П. Шелест, О. Апанович, О. Компан та ін.

Українознавець, етнолог, к. і. н., завідувач відділу української етнології НДІУ Ю. Фігурний, виголошуючи доповідь «Релігійне життя і релігійність на Наддніпрянщині у XIX ст. у контексті загальноукраїнського етнокультурного розвитку», зупинився на діяльності Переяславського колегіуму (1738 – 1862). Доповідач відзначив, що діяльність цієї загальноосвітньої вищої школи, спочатку колегії, а згодом семінарії, мала велике значення для релігійного життя Наддніпрянщини.

Професор кафедри історії та культури України ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди», к. і. н. О. Колибенко у виступі «Вплив суспільно-політичних чинників на процеси сакралізації імовірного місця загибелі князя Бориса Володимировича (перша половина XVII – початок XX ст.)» обґрунтував сакральне значення Переяславського князівства. На його думку, воно було трампліном до здобуття Київського великокнязівського престолу. Оскільки одним із елементів сакральності була наявність власних святих, Володимир Мономах посприяв у сакралізації князя Бориса Володимировича.

Етнолог, ветеран Національного музею народної архітектури та побуту України, заслужений працівник культури України С. Верговський, виголошуючи доповідь «Сакральні-космічні засади етносвітогляду», детально охарактеризував етнологічний компонент релігійних уявлень праукраїнців.

Робота конференції продовжилась у двох секціях:

I секція – «Актуальні питання археологічних, етнографічних, історичних та історіографічних досліджень релігійного життя України. Культ святих страстотерпців Бориса і Гліба». Було заслухано 11 доповідей. Особливої уваги заслуговують виступи таких дослідників: Г. Бузян «Давньоруський курганий могильник поблизу с. Ничипорівка»; О. Висовень «Джерела вивчення та історіографія діяльності євангельських християн-баптистів на теренах Київщини в другій половині XX ст.»; О. Жам, С. Авраменко «Світлини із зображенням церкви св. князів страстотерпців Бориса і Гліба (м. Переяслав-Хмельницький, мікрорайон Борисівка) у зібранні Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав» як джерело для дослідження її історії»; І. Кучеренко, О. Калінович «Трагічні долі родин репресованих священиків на Переяславщині (30-ті рр. XX ст.)»; Л. Набок, Т. Нагайко «Віднайдене джерело з історії Гланишівської церкви»; С. Пригонюк «Система навчання і виховання в Україні за часів козаччини (XVI – XVIII ст.)»; О. Прядко «Нова знахідка давньоруської іконки-підвіски з с. Хоцьки на Переяславщині»; А. Сокульський «Микола Гоголь і Хортиця»; С. Тетеря «Релігійний світогляд Георгія Ткаченка»; Н. Ткаченко, Г. Невмитий «До 1000-ліття трагедії на Альті. Хресні ходи»; В. Ткаченко «Українське писанкарство: історіографічні студії».

II секція – «Проблеми вивчення, збереження та охорони пам'яток матеріальної культури релігійного призначення. Музеезнавчі і мистецтвознавчі дослідження сакральних старожитностей України». Було заслухано 8 доповідей.

Учасники секції з цікавістю заслухали виступи таких дослідників: В. Парасій «Сакральні архітектурні пам'ятки Бережанщини (Західне Тернопілля)»; Ю. Авраменко «Символіка архітектури православних храмів м. Переяслава-Хмельницького»; А. Кузьменко «Основні питання збереження, консервації та реставрації музейних предметів із фондової іконописної колекції Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав»; Т. Грудевич «Грошові одиниці у контексті біблійної історії»; Н. Костюк «Основоположний репертуар українського кобзарства – духовні пісні у експозиції Музею кобзарства»; В. Ревега «Сакральні сюжети на поштових марках України з фондової колекції Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав»; М. Губочкін «Ікона «Богородиця з Немовлям» кропивнянського народного художника Іллі Максимовича Шульги»; Д. Тетеря, М. Товкайло «Переяславський ґрунтовий могильник давньоруського часу: матеріали досліджень 2013, 2015 рр.».

На заключному пленарному засіданні була розроблена й ухвалена резолюція конференції. Зокрема, у ній відзначено, що доповіді і повідомлення, виголошені на конференції, свідчать про інтерес широкого кола науковців до запропонованої тематики, сприяють розкриттю маловивчених проблемних питань релігійного життя Переяславської землі і України, популяризації національної культури.

Під час роботи конференції демонструвалися фотовиставки НІЕЗ «Переяслав»: «Так починався скансен на Татарській горі», «Муровані храми Переяславщини»; презентувалися наукові, мистецтвознавчі праці видавництва «Видавець Олег Філюк».

Піч час конференції її учасники обмінювалися досвідом та здобутками науково-дослідної і науково-освітньої роботи своїх закладів. Після завершення наукової частини 02.10.2015 р. учасники конференції відвідали церкву свв. Бориса і Гліба (мікрорайон Борисівка), Пам'ятний знак на честь перемоги Тараса Федоровича над польсько-шляхетським військом (1630 р.) на Борисовому полі, пам'ятник св. Єфрему, Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди й узяли участь в оглядовій екскурсії містом та експозиціями Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав».

Юрій ФІГУРНИЙ

кандидат історичних наук, завідувач відділу української етнології НДІУ